
ДОБРОБУТ ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ПОРІВНЯНЬ: ДОСЯГНЕННЯ ТА ВИКЛИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

ЗУХБА Олена Миколаївна, кандидат економічних наук, державний вищий навчальний заклад «Донецький національний технічний університет», м. Донецьк

Соціальна спрямованість, яка у ХХІ столітті стала головною метою світового суспільного розвитку, визначила характер інституціональних перетворень в Україні. Забезпечення зростання добробуту населення, соціальної справедливості, рівності умов висувуються як цільові орієнтири державної політики в економічній і соціальній сфері. Тому проблеми соціального розвитку є провідними в економічних дослідженнях сучасних науковців.

У вітчизняній і в зарубіжній науковій літературі на сьогодні відсутня єдина концепція місця і ролі домогосподарства у системі суспільного відтворення й усталеного категоріального апарату. Не приділяється належної уваги аналізу питань сутності та специфіки процесу перетворення домашнього господарства в суб'єкт відтворення ринкового типу, визначенню місця і ролі домашніх господарств у системі факторів економічного зростання, вимірювання потенціалу домашніх господарств у суспільній економіці й механізму формування та розвитку домогосподарства як економічного суб'єкта. Проте без відповіді на ці питання неможливе дослідження домогосподарства як органічної складової національної економічної системи. Узагальнення світового і вітчизняного досвіду визначення конкретних параметрів, які характеризують ті чи інші рівні задоволення соціально-економічних потреб громадян, свідчить про те, що на сучасному етапі ще до кінця не відпрацьовані чіткі і науково обґрунтовані критерії об'єктивної оцінки показників, на основі яких можна визначити реальний якісний стан рівня життя різних соціальних верств населення.

Аналіз національної статистичної звітності останніх років надає картину начебто непоганого стану економіки країни. Але загальні економічні та демографічні тенденції, що склалися в Україні, викликають стурбованість фахівців. *Метою даного дослідження* є визначення рівня добробуту українських домогосподарств як умови відтворення і розвитку людини у порівнянні з міжнародними стандартами та досягненнями. На основі такого порівняння можливе визначення пріоритетних напрямків реалізації державної політики.

Методологія визначення місця та функцій домогосподарства у відтворювальній системі національного господарства потребує врахування певних вихідних даних. По-перше, історично й логічно домогосподарства були початковими носіями економічних відносин через постачання національній економічній системі таких чинників виробництва, як праця, капітал та інші ресурси. По-друге, все функціонування економічної системи завжди підпорядковане задоволенню потреб людей, і тому економічний процес від початку був організований в інтересах домашніх господарств як їх (людей) економічних організацій. Третій момент пов'язаний з місцем і роллю домогосподарства в системі суспільного відтворення та його безпосередній залежності від характеру цього відтворення. Звісно, в сучасному світі домогосподарство не здатне самостійно забезпечити умови людського відтворення і використовує з цією метою державні та інші суспільні інститути.

У різних країнах можливості доступу до них у домогосподарств різні, що визначає неоднакові умови функціонування домогосподарств у відтворювальному процесі. Саме для порівняння умов господарювання домогосподарств в окремих регіонах використовують спеціалізовані показники людського розвитку.

Домогосподарство як особливий інститут реалізації інтересів людини має певні функціональні завдання (цілі), головним серед яких є забезпечення добробуту як економічної основи відтворення людини. Доцільно зауважити, що рівень добробуту не слід ототожнювати з так званою споживчою спрямованістю людської діяльності. Споживання не протилежне творчій спрямованості діяльності, а є її необхідною умовою. Самопізнання, творчість, суспільні цінності можливо сформулювати тільки у вільній людини, яка не витрачає своє життя суто на фізичне виживання.

Зміну добробуту домогосподарств у системі національного відтворення певним чином відображає динаміка макроекономічних показників (ВНП, ВНД тощо) у розрахунку на душу населення. Відмітимо, що хоча індекс ВНД на душу населення часто сприймається як індекс рівня життя або добробуту, він є лише приблизною мірою добробуту населення, оскільки має певні методологічні обмеження. По-перше, він не показує, наскільки рівномірно розподіляються доходи між громадянами. По-друге, не враховує збитки, що наносяться природним ресурсам і довкіллю. По-третє, не враховує неоплачувану роботу, виконану в домашньому господарстві або на громадських засадах, а також результати дії тіньової економіки. По-четверте, надає рівного значення корисним і шкідливим (сигарети, зброя) для суспільства продуктам, ігноруючи водночас цінність вільного часу та свободи. Тому застосування цього індексу має доповнюватися іншими параметрами. Але він надає певне уявлення про стан добробуту домогосподарств окремих країн у світовому порівнянні. За даними Всесвітнього банку (база даних «World Development Indicators») у 2012 році (дані опубліковані в липні 2013 р.) Україна посідала 120 місце у світі, маючи індекс ВНД на душу населення 3 500 дол. США (без урахування інфляції), між Сальвадором (3 580 дол.) та Індонезією (3 420 дол.) [1]. У порівнянні з сусідніми країнами це відносно низькі показники: Словаччина (17 170 дол.), Росія (12 700 дол.), Польща (12 670 дол.), Угорщина (12 390 дол.), Білорусь (6 530 дол.), хоча й значно кращі, ніж у Молдові (2 070 дол.) [1]. Протягом 1990-2012 рр. ВНД на душу населення в Україні скоротився приблизно на 22 %, що явно свідчить про негативні тенденції у створенні можливостей для відтворення людини [2].

За розрахунками національної служби статистики України, дані якої дещо відрізняються від світових оцінок, ВНД на одну особу у 2012 році становив 30 901 грн [3, с. 17]. Слід зауважити, що доходи домогосподарств розподілялися вкрай нерівномірно, що звужує можливості нормального відтворення людського потенціалу. Так, за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств [4, с. 95] у 2011 році співвідношення загальних доходів 10 % найбільш та найменш забезпеченого населення становило 4,9 рази (у 2010 р. – 5,1 рази). Найбільш заможні 20 % населення отримували, як і в попередньому році, 36 % усіх загальних доходів. В той же час майже 20% домогосподарств отримували до 1 тис. грн середньодушових доходів у місяць. Індекс Джині у 2011 році становив 0,263, а частка населення із середньодушовими еквівалентними доходами на місяць нижче прожиткового мінімуму – 13,7 % (23,5 % у сільській місцевості) [4, с. 102].

Більш широке уявлення про умови відтворення населення та якість його життя ілюструють показники соціального розвитку. За методологією ПРООН провідним серед них є Індекс людського розвитку - це сукупний показник рівня розвитку людини в тій чи іншій країні, тому іноді його використовують як синонім таких понять, як «якість життя» або «рівень життя». ІІР вимірює досягнення країни з точки зору стану здоров'я, отримання освіти і фактичного доходу її громадян, за трьома основними напрямками, для яких оцінюються свої індекси: 1) Індекс очікуваної тривалості життя: здоров'я та довголіття, вимірюваний показником середньої очікуваної тривалості життя при народженні. 2) Індекс освіти: доступ до освіти, вимірюваний середньою очікуваною тривалістю навчання дітей шкільного віку та середньою тривалістю навчання дорослого населення. 3) Індекс валового

національного доходу: гідний рівень життя, вимірюваний величиною валового національного доходу (ВНД) на душу населення в доларах США за паритетом купівельної спроможності [5]. Тому, на наш погляд, показники ІЛР можна використовувати як порівняльні для оцінки національних умов відтворення людини. Так, за показником Індексу людського розвитку (Human Development Index (HDI)) Україна займає 78 місце (зі 186 держав і територій, для яких розраховується рейтинг у 2013 році), випереджаючи серед своїх найближчих сусідів лише Молдову (113 місце) [6]. Протягом 1990-2012 рр. значення HDI зросло на 4 %, що свідчить про певні позитивні тенденції відтворення людини, хоча потрібно враховувати зміну методик визначення індексу HDI і вихідних даних.

Індекс процвітання країн світу (The Legatum Prosperity Index) вимірює досягнення країн світу з погляду їх благополуччя і процвітання як зважування комплексних показників у різних аспектах (економіка, підприємництво, управління, освіта, охорона здоров'я, безпека, особиста свобода, соціальний капітал). Україна посідає 71 місце в рейтингу (серед 142 країн світу), причому її рейтинг за окремими категоріями досить нерівний. Так, в аспекті економічного розвитку її рейтинг 110, підприємництва – 64, управління – 121, освіти – 29, охорони здоров'я - 69, безпеки - 56, особистої свободи - 108, соціального капіталу - 58. Україна відстає від Росії (66 місце), Білорусі (54 місце), Литви (47 місце), Угорщини (39 місце) та інших своїх сусідів, хоча й обганяє Молдову (84 місце) і Туреччину (89 місце) [7].

З погляду відтворення дуже важливим є якість життя людини, її відчуття успішності, пристосованості, надійності, затребуваності. Комбінованим показником, який вимірює досягнення країн світу та окремих регіонів з точки зору їх здатності забезпечити своїм жителям щасливе життя, є Всесвітній індекс щастя (The Happy Planet Index). Укладачі рейтингу (New Economic Foundation) підкреслюють, що в тих країнах, де акцент ставиться на розвиток виробництва, а з ним і на економічне зростання, люди, як правило, щасливішими не стають, так як економічні теорії, яких дотримується влада цих держав, не мають нічого спільного з життям реальних людей. Індекс вимірює показники задоволеності жителів кожної країни і середню тривалість їхнього життя у співвідношенні з кількістю споживаних ними природних ресурсів. У 2012 році серед 151 країн світу Україна посіла 100 місце (її індекс щастя становив 37,583), обігнавши серед своїх сусідів лише Білорусь (103 місце) та Угорщину (104 місце) [8].

Крім соціально-економічних чинників на сучасну діяльність домогосподарств із забезпечення умов відтворення людини впливають фактори науково-технічного та інформаційно-комунікаційного розвитку. Але хоча Україна має помітний науковий потенціал, в цій сфері вона також є не серед провідних. Так, за глобальним індексом інновацій (The Global Innovation Index) вона посідає 71 місце серед 142 країн, які були досліджені у 2013 році [9], її рейтинг за індексом економіки знань (The Knowledge Economy Index) становив 56 місце з 146 (2011 рік) [10], а за рейтингом рівня науково-дослідницької активності (Scientific and Technical Activity) у 2009 році вона посідала 40 місце зі 180 [11]. Хоча рівень освіти її громадян досить високий (31 місце зі 188), у країні досить низький рівень інноваційності (а відповідно, й продуктивності, й конкурентоспроможності) виробництва. За таких умов українським домогосподарствам дуже важко забезпечити конкурентоздатність своїх трудових та інших ресурсів на національному і міжнародному ринках, що знижує можливості отримання адекватних доходів.

Загалом аналіз соціальних, економічних, політичних, науково-технічних, інформаційно-комунікаційних та ін. показників відтворення людини в Україні в контексті міжнародних порівнянь свідчить про негативні тенденції, які лише загострюються в умовах сучасної світової кризи. Це висуває додаткові вимоги до українських домогосподарств у забезпеченні добробуту як економічної основи відтворення людини.

Роль та значення домогосподарства в системі суспільного відтворення досить наглядно демонструє відома макроекономічна модель кругообігу ресурсів, продукту і доходів. У ній домогосподарство традиційно розглядається як суспільний постачальник ресурсів і споживач кінцевого продукту. Його роль у сучасному суспільному виробництві є значною:

домогосподарства споживають більшу частину всіх споживчих товарів і послуг, які виробляють й пропонують фірми і державні підприємства. Зокрема, в Україні на кінцеві споживчі витрати всіх інституціональних секторів національної економіки протягом 2000-2007 років припадало у середньому 75-76 % ВВП. При цьому значну частку сукупних споживчих витрат економіки складала витрати сектора домогосподарств – 73-74 % [12, с. 118]. Саме попит домогосподарств на матеріальні блага та послуги є провідним у вирішенні головних питань національної економіки: що, скільки, як і для кого виробляти. За даними держкомстату України [13], частка кінцевих споживчих витрат у ВВП у 2011 році становила 85 % , у тому числі на сектор домогосподарств припадало 66,5 %.

З іншого боку, домогосподарства є власниками і основними постачальниками ресурсів, тобто забезпечують вихідні умови виробництва економічних благ. Через відносини власності (насамперед на ресурси) домогосподарства реалізують свої економічні, соціальні та інші інтереси, забезпечуючи безперервність суспільного відтворення. Слід зазначити, що визначення ролі домогосподарств у ресурсному забезпеченні суспільного виробництва в економічній літературі є дещо заниженою: як правило, домогосподарства розглядаються як власники трудових ресурсів, а інші види ресурсів – капітал, земля, гроші та інші – залишаються поза увагою дослідників. Певною мірою це обумовлено своєрідною трактовкою прав власності. Незважаючи на те, що, наприклад, капітал, знаходиться у юридичній власності окремих фірм, фактичні функції володіння, на наш погляд [14], належать певним індивідам та їх домогосподарствам (акції та інші активи належать особам, які й реалізують усю повноту економічної влади). Частка одержаних населенням України доходів від власності хоча й незначна, але зростає: від 3 % у 2002 р. до 6 % у 2010 р., а у 2011 році становила 5,4 % (розраховано за даними [15]).

Роль домогосподарства в суспільстві не обмежується його прямою участю в системі виробництва та споживання ринкового продукту. Через систему оподаткування домогосподарства перерозподіляють власні доходи, спрямовуючи їх до державного та місцевих бюджетів, що дозволяє вирішити проблему фінансування громадського виробництва і неринкового споживання суспільного продукту. Існують й інші економічної мотивації та реалізації інтересів домогосподарства через неринкові механізми (демократію [16], соціальні мережі неринкового обміну [17], соціальні інститути [18;19], державну соціальну політику [20;21] та ін.)

В національній системі домогосподарство виконує різні функції, але головною є забезпечення певного рівня добробуту для відтворення людини, що ефективно реалізується за допомогою спеціалізованих соціальних утворень – сім'ї, племені, клану [22, с. 5]. Виконання вказаних функцій родини можливе лише за умов певного рівня добробуту, забезпеченням якого опікується домогосподарство. Тому економічні функції домогосподарства з виробництва, реалізації та збереження людського потенціалу, реалізовані на основі сім'ї, є основним чинником суспільного відтворення в національному господарстві.

У ринковій економіці функціонування домогосподарства набуває певної специфіки: домогосподарство діє як інституціональний механізм відтворення людського капіталу. Інвестиціями в нього можуть бути освіта, накопичення виробничого досвіду, охорона здоров'я, географічна мобільність, пошук інформації. Як зауважив Р. Капелюшников [23], відправним пунктом для Беккера слугувало уявлення, що при вкладанні своїх коштів у підготовку та освіту домогосподарства поведуться раціонально, зважуючи відповідні вигоди і витрати. як і звичайні підприємці, вони зіставляють очікувану граничну норму віддачі від таких вкладень з прибутковістю альтернативних інвестицій (відсотками за банківськими вкладками, дивідендами з цінних паперів тощо).

Сучасна концепція людського капіталу є багатоаспектною, оскільки розглядає різноманітні сторони інвестування в людину. Основними аспектами інвестування домогосподарства в людину виступають освіта, харчування людини, екологічні та соціально-економічні умови її життя. Оскільки можливості інвестування обмежуються наявними у домогосподарства ресурсами, виникає проблема нерівності можливостей, наприклад,

освітніх, тобто залежність рівня одержуваної індивідом освіти і його освітніх досягнень (наприклад, успішності) від так званого сімейного капіталу, який представляє собою, відповідно до концепції Дж. Коулмана [24], різні види ресурсів батьків дитини: економічний капітал - доходи, людський капітал - освіта батьків, соціальний капітал - щільність внутрішніх і зовнішніх соціальних мереж [25, С. 259]. Поняття культурного та соціального капіталу детально розглянуті П. Бурдьє [26]. О. Тоффлер вводить поняття «символічного капіталу - знання», який на відміну від традиційних форм капіталу є невичерпним і одночасно доступним великій кількості користувачів без обмежень [27, с. 48]. І. Гльїнський до складу людського капіталу крім капіталу освіти і капіталу здоров'я додає ще капітал культури [28, с. 30, 163.]. Іншими словами, реалізація відтворювальної функції домогосподарства відбувається за наявності складного комплексу економічного та соціального капіталу сім'ї, формування якого можливо за певного рівня доходів.

Численні емпіричні роботи, здійснені на Заході, а останнім часом також і в Україні, в основному підтвердили теоретичні припущення детермінації обсягів інвестицій у людський капітал дітей, освітніх досягнень і намірів дитини (наприклад, вступу до вузу) обсягами сімейного капіталу (матеріального, людського, соціального, культурного). Повернення інвестицій домогосподарства в освіту відбувається як прямо, у вигляді доходів від ринкової діяльності, так і опосередковано, через більш цікаве життя, доступі до кращих благ, економічна ефективність яких також може бути оцінена.

Останнім часом сім'ї беруть активну участь у фінансуванні освіти і дітей, і дорослих. Але економічний механізм системи освіти поки що недостатньо відпрацьований, унаслідок чого значна частина витрат сімей не потрапляє в систему освіти, а деяка має корупційний характер. В Україні в структурі сукупних витрат домогосподарств частка витрат на освіту коливається від 1,1 % у 2005 році до 1,3 % у 2012 році [29]. У 2011 році 41,4 % студентів ВНЗ I – II рівнів навчання і 52,7 % студентів ВНЗ II-IV рівнів навчання отримували освіту за рахунок власних коштів домогосподарств [4, с. 59]. За результатами перепису вищу освіту в Україні мають 31,3 % населення (з них 40,6 % мешканців міст), що є досить високим показником [4, с. 63].

Порівняння умов отримання освіти в різних країнах світу можливо за допомогою Індексу рівня освіти (EI - Education Index). Хоча показники грамотності населення мають певні методологічні обмеження (не враховується якість освіти, її доступність, кількість студентів, що отримують освіту за кордоном тощо), вони можуть дати уявлення про стан освіти в країнах. За даними 2011 року (опубліковані у 2012 році) Україна посідає 31 місце серед 188 країн, що були досліджені. Її показники (EI 0,86) вищі, ніж сусідніх країн: у Польщі (EI 0,82; 37 місце), Росії (EI 0,78, 49 місце), Білорусі (EI 0,78; 52 місце), Молдови (EI 0,72; 76 місце), хоча й відстають від Чехії (EI 0,92; 12 місце), Латвії (EI 0,88; 19 місце) та Литви (EI 0,87; 25 місце) [30]. Протягом 1980-2012 рр. середня тривалість навчання в Україні збільшилася на 3,9 р., а очікувана тривалість навчання – на 2,9 р. [2].

Рівень освіти залежить від національних витрат на освіту, який виражається у відсотках від валового внутрішнього продукту (ВВП). Інвестиції в освіту є не тільки важливим способом збільшення людського капіталу країни та поліпшення перспектив економічного розвитку, вони мають і власну цінність, оскільки освіта розширює кругозір людей, забезпечує їм можливість самореалізації, сприяє їх матеріальному благополуччю та здоровому способу життя. Разом з тим, цей показник не враховує, наскільки рівномірно або нерівномірно розподіляються витрати на освіту за різними соціальними групами, співвідношення між державними та приватними витратами на освіту і структуру цих витрат. За даними Світового банку («World Development Indicators»), опубліковані у 2012 р., Україна посідає 57 місце в світі (зі 153 країн, що були досліджені), спрямовуючи на освіту 5,3 % ВВП. Серед сусідніх держав за рівнем витрат на освіту вона випереджає Польщу (5,1 %; 64 місце), Росію (4,1 %; 98 місце), Туреччину (2,9 %; 132 місце) [31].

З метою формування, підтримки і удосконалення здоров'я і працездатності його членів здійснюються інвестиції домогосподарства в капітал здоров'я. Стан здоров'я людини є її

природним капіталом, частина якого є спадковим і формується попередніми поколіннями. Протягом життя відбувається зношення капіталу здоров'я, інвестиції в його підтримку уповільнюють цей процес [32, с. 3-4]. Ефективність інвестицій домогосподарства в капітал здоров'я визначають як співвідношення витрат на підтримку здоров'я і втрат, які може мати член домогосподарства внаслідок хвороби.

Для міжнародного порівняння результативності інвестицій в охорону здоров'я і оцінювання національних умов відтворення людини використовується Індекс рівня тривалості життя як показник очікуваної тривалості життя, який розраховується ПРООН. За даними 2010 року (опубліковані у 2012 році) Україна посідає 128 місце (68,8 років), пропустивши перед собою Росію (124 місце; 69,1 років), Молдову (119 місце; 69,6 років) та всіх інших своїх сусідів [33]. У рейтингу країн світу за рівнем смертності немовлят (Child Mortality Rate) (кількість випадків смерті дітей у віці до одного року на 1000 народжених живими) Україна посідає 60 місце зі 193, випереджуючи Росію (64 місце), Туреччину (72 місце), Молдову (84 місце) – дані за 2011 рік, опубліковані у 2012 році [34]. У період між 1980 і 2012 рр. передбачувана тривалість життя в Україні знизилася на 0,5 року [2], що також ілюструє негативні тенденції відтворення людини.

Ще гірше виглядають умови людського відтворення в Україні за показником темпу зростання населення (Population Growth Rate): 194 місце зі 195 країн, що були досліджені ПРООН у 2010 році (дані опубліковані у 2012 р.). Значення індексу в Україні становило -0,6. У світі гірша ситуація лише у Молдови (- 1,1), яка посідає останнє 195 місце в рейтингу [35].

Зрозуміло, що рівень відтворення населення та тривалість його життя має тісний зв'язок із фінансуванням охорони здоров'я. За даними 2012 р. Україна посіла 71 місце серед 187 країн, спрямувавши на охорону здоров'я 4,4 % ВВП. Цей показник гірший, ніж у Молдови (5,4 % ВВП), Туреччини (5,1 %), Польщі (5,4 %), хоча й дещо кращий, ніж у Росії (3,2 %) [36].

Отже, роль домогосподарства як економічного суб'єкта у відтворювальному процесі є багатомірною і тісно пов'язаною з реалізацією функцій домогосподарства на різних етапах процесу суспільного відтворення. Добробут домогосподарств, хоча він не може бути самоціллю суспільного прогресу, є необхідною умовою забезпечення людського розвитку. Аналіз стану України у світлі міжнародних порівнянь свідчить про кричущу потребу забезпечення умов збереження нації та її відтворення. Це підтверджує необхідність цілеспрямованої перебудови політики суспільства і держави в бік соціальних орієнтирів і визначає її актуальні напрямки.

Література.

1. Рейтинг країн і територій за розміром валового національного доходу на душу населення. The World Bank: World Development Indicators, 2013. Gross National Income per Capita 2012. [Електронний ресурс] / информационно-аналитическое агентство Центр гуманитарных технологий // Гуманитарные технологи и развитие человека. Экспертно-аналитический портал – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/ratings/rating-countries-gni/rating-countries-gni-info>. – Загол. з екрана.
2. Піднесення Півдня: людський прогрес у різноманітному світі. Доповідь ПРООН про людський розвиток 2013. Human Development Report 2013. The Rise of the South: Human Progress in a Diverse World [Електронний ресурс] / ПРООН // – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2013/download/ru/>. – Загол. з екрана.
3. Соціальний захист населення України [Текст]: статист. зб. – К., 2013. – 123 с.
4. Соціальні індикатори рівня життя населення [Текст]: статист. зб. – К., 2012. – 204 с.
5. Индекс развития человеческого потенциала — информация об исследовании. [Электронный ресурс] // Центр гуманитарных технологий. – Электрон. данные. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/ratings/human-development-index/human-development-index-info>. – Загол. з екрана.

6. Индекс людського розвитку країн світу. [Електронний ресурс] / United Nations Development Program: Human Development Index 2013. // Центр гуманітарних технологій – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/ratings/human-development-index/human-development-index-info#ukraine>. – Загол. з екрана.
7. Рейтинг процвітання країн світу The Legatum Prosperity Index, 2012. / [Електронний ресурс] / The Legatum Institute. // – Електрон. дані.– Режим доступу: <http://www.prosperity.com/>. – 18.10.2013. – Загол. з екрана.
8. Рейтинг країн світу за індексом щастя. The Happy Planet Index 2012. / [Електронний ресурс] / New Economic Foundation // The Happy Planet Index web site – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://www.happyplanetindex.org/>. – 23.04.2013. – Загол. з екрана.
9. The Global Innovation Index 2013 [Electronic resource] : Web-site / INSEAD – Mode of access: <http://www.globalinnovationindex.org/>.
10. KEI and KI Indexes 2012 [Electronic resource] : Web-site / The World Bank Group, July 2012. – Mode of access: <http://www.worldbank.org/kam>. – 22.10.2013. – Загол. з екрана.
11. Science and Engineering Indicators, 2012 [Electronic resource] : Web-site / National Science Foundation. – Mode of access: <http://www.nsf.gov/statistics/>
12. Черевиков, Є. Л. Сучасна практика моделювання функції приватного споживання [Текст] / Є. Л. Черевиков // Економіка і прогнозування. – 2009. – № 2. – С. 110 – 118.
13. Валовий внутрішній продукт за категоріями кінцевого використання [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України // Державна служба статистики України. Офіційний сайт – Електрон. дані. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/vvp/vvp_rik/vvpzkkv_u.htm. – 09.09.2013. – Загол. з екрана.
14. Зухба, Е. Н. Институт домохозяйства в системе отношений собственности [Текст] / Е. Н. Зухба // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. – Донецьк : ДонНТУ, 2009. – Вип. 36–1 (128). – С. 28–34.
15. Структура сукупних ресурсів [Електронний ресурс]: / Державна служба статистики України // Державна служба статистики України. Офіційний сайт – Електрон. дані. – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/gdvdg_rik/dvdg_u/strukt_res2006_u.htm. – 05.12.2012. – Загол. з екрана.
16. Зухба, О. М. Економічна демократія як інститут реалізації інтересів домогосподарства [Текст] / О. М. Зухба // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: Економічна. – Донецьк : ДонНТУ, 2011. – Вип. 40–3. – С. 38–42.
17. Барсукова, С. Ю. Сетевые обмены российских домохозяйств: опыт эмпирического исследования [Текст] / С. Ю. Барсукова // Социологические исследования. – 2005. – № 8. – С. 6 – 12.
18. Бурлачук, В. Традиция, ритуал, праздник как система социального чувствования [Текст] / В. Бурлачук // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2002. – №2. – С. 147 – 159.
19. Зухба, О. М. Інститут господарської етики та економічна поведінка в період трансформаційних змін [Текст] / О. М. Зухба, Л. І. Ляшенко // Ціннісні орієнтири інституціоналізації економічного розвитку: кол. моногр. за ред. А. О. Задой. – Д. : Державний ВНЗ «НГУ», 2010. – С. 447-479.
20. Заславская, Т. И. Социальные результаты реформ и задачи социальной политики [Текст] / Т. И. Заславская // Социетальная трансформация российского общества. – М., 2002. – С. 170 – 183.
21. Макинтайр, Р. Социальная политика в странах с переходной экономикой в аспекте развития человеческих ресурсов [Текст] / Р. Макинтайр // Проблемы прогнозирования. – 2002. – № 2. – С. 142 –150.
22. Сім'я та сімейні відносини в Україні: сучасний стан і тенденції розвитку. – К. : ТОВ «Основа-Принт», 2009. – 248 с.

23. Капелюшников, Р. И. Экономический подход Гэри Беккера к человеческому поведению / Ростислав Исакович Капелюшников // США: экономика, политика, идеология. – 1993. – №11.
24. Coleman, J. Social capital in the creation of the human capital [Текст] / James S. Coleman // American Journal of Sociology. – Vol. 94. – P. 95 – 120.
25. Рощина, Я. М. Семейный капитал как фактор образовательных возможностей российских школьников [Текст] / Я.М. Рощина // Вопросы образования. – 2012. – № 1. – С. 257 – 271.
26. Бурдые, П. Формы капитала [Текст] / П. Бурдые // Экономическая социология. – 2002. – Т. 3. – № 5. – С. 60–74.
27. Калькова, В. Л. Смещение власти: знание, богатство и принуждение на пороге XXI века [Текст] / В. Л. Калькова, О. М. Тоффлер. – М. : ИНИОН АН СССР, 1991.
28. Ильинский, И.В. Инвестиции в будущее: образование в инновационном воспроизводстве [Текст] / И. Ильинский. – СПб. : Изд. СПбУЭФ, 1996.
29. Структура сукупних витрат домогосподарств. [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України // Державна служба статистики України. Офіційний сайт – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. – 05.12.12. – Загол. з екрана.
30. Индекс рівня освіти країн світу. [Електронний ресурс] / United Nations Development Program: Human Development Report 2012. Education Index 2011. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://hdr.undp.org/>. – Загол. з екрана.
31. Рейтинг країн світу за рівнем витрат на освіту. World Development Indicators, 2012 [Електронний ресурс] / The World Bank // The World Bank web site – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/>. – 23.04.2013. – Загол. з екрана.
32. Теория человеческого капитала и его применение в оценке финансовых потоков здравоохранения [Електронний ресурс] / Институт практической психологии. Информационный портал // – Электрон. данные. – Режим доступу: http://www.economer.khv.ru/content/n045/16_kap. – 07.09.2011.. – Загол. з екрана.
33. Рівень тривалості життя в країнах світу. Life Expectancy Index 2012 [Електронний ресурс] / United Nations Development Program: Human Development Report // – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/ratings/life-expectancy-index/life-expectancy-index-info#ukraine>. – 17.06.2013. – Загол. з екрана
34. Рейтинг країн світу за рівнем дитячої смертності. Levels and Trends in Child Mortality Report, 2011 [Електронний ресурс] / інформаційно-аналітичне агентство Центр гуманітарних технологій // Гуманитарные технологи и развитие человека. Экспертно-аналитический портал; The UN Inter-Agency Group for Child Mortality Estimation. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/ratings/child-mortality-rate/info#ukraine> ; <http://www.childmortality.org/>. –17.10.2013. – Загол. з екрана.
35. Рейтинг країн світу за темпами зростання населення / Population Growth Rate. [Електронний ресурс] / The United Nations Department of Economic and Social Affairs (UNDESA) // UNDESA – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://www.un.org/en/development/desa/population/>. – 17.10.2013. – Загол. з екрана.
36. Рейтинг країн світу за рівнем витрат на охорону здоров'я. World Development Indicators, 2012 [Електронний ресурс] / The World Bank // The World Bank web site – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://data.worldbank.org/>. – 04.11.2013. – Загол. з екрана.

УДК 330.34

На основі аналізу міста України в різних міжнародних рейтингах показана протирічність національної оцінки благосостояння населення і пропонуються напрямки державної політики для забезпечення людського розвитку.

Ключевые слова: благосостояние, человеческое развитие, международные рейтинги.

На основі аналізу місця України у різноманітних рейтингах показана суперечність національної оцінки добробуту населення і запропоновано напрямки державної політики для забезпечення людського розвитку.

Ключові слова: добробут, людський розвиток, міжнародні рейтинги.

Based on the analysis of Ukraine's place in various international rankings in the article were shown contradictory national evaluation of welfare and directions of state policy to promote human development.

Keywords: welfare, human development, international ratings.

Надійшла до редколегії 17.10.2013 р.